Ч. 22. (В. 116.)
31 Мая (12 Червня) 1896.
Річник XXI. (нової серії VIII.)

Виходить у Львові кожної пятниці.
Редакция, адміністрация і експедиция ул. академична ч. 8.

ПРАВДА

Ціна за місячник в Австриї
па рік злр. 4·—
½ року „ 2·—
¼ „ „ 1·—
за границею
на рік (8 руб.)
½ року (4 руб.)

ВІСТНИК ПОЛЇТИКИ, НАУКИ І ПИСЬМЕНСТВА.

Складаймо на науковий фонд товариства імени Шевченка!

Гроза від сходу.*)

Ґраф Димитрий Толстой.

Поміж мужами, що відгривали в новійшім періоді істориї московскої держави визначну ролю, визначав ся передовсім колишній міністер справ внутрішних ґраф Димитрий Андрієвич Толстой, а смерть єго 7 мая 1889 була чималого значеня для внутрішнього розвою нинїшної держави царскої. Значенє сего випадку можемо впійняти тим скорше, чим яснійше і безсторонийше представимо собі єго характер, прямованя і діяльність горожаньску в часї єго двайцять-однолїтної діяльности на чолї міністерств. Тим скорше впійме ся страту, яку понесло правлїнє держави московскої через єго смерть, коли розважить ся, що був він не лише тим, в котрого голові зродилась гадка напряму теперішної управи в державі, але і тим, що оден з повною сьвідомостю переводив єї до смерти.

З проміж всїх держав монархічного ладу в державі московскій найбільше трафляють ся щасливо міністри, що якийсь час грають ролю менше або більше талановитих урядників, а відтак зміняють ся без всякого впливу на внутрішне житє держави: они є нулями, які можна легко заступити. До тих нуль не можна зачислити графа Толстоя: він від початку своєї карієри був самостійним чоловіком, власних, самостійних поглядів, засад і прямовань — а що більше, був чоловіком, що через цїлу

*) див. Правда 1896, ч. 20.

чверть століття нагинав цілу політику до своїх ідей — він не був ніколи знарядом, був все мотором, що все впроваджував в рух. Се оказалось вже вчасно, вже в часї коли підготовлював ся до ролї, яку мав відтак відограти. Син дворяньскої родини, скінчив лїцей з золотим медалем в р. 1843, і сейчас поступив в службу державну, до канцеляриї царскої для заведень наукових і добродїйних: вже в роцї 1847 став в міністерстві внутрішних справ шефом департаменту для справ конфесийних, на тім становищи позістав до р. 1853, коли іменовано єго штатским совітником і шефом канцеляриї міністерства маринарки. За тим пішли дальші уряди, в р. 1861 став шефом департаменту просьвіти і сенатором; початок реакциї 1865 довів єго вкінци до впливових становищ: в лїтї 1865 став оберпрокурором св. синода, а 1866 з задержанєм сего уряду міністром просьвіти. Ту почав ся перший період єго властивої полїтичної дїяльности, она тревала до 1880 і скінчилась єго димісиєю, до якої подав ся сейчас по покликаню лїберального ґрафа Льоріс-Мелїкова і переїхав до своїх посїлостий в ґубернії Рязаньскій. Однак се не тревало довго: цар Олександер III. покликав єго 30 мая 1882 на міністра справ внутрішних, се становище займав аж до смерти.

Коли Толстой став міністром просьвіти, був се вже яко чоловік і яко полїтик сильний, знаний всїм характер, саме імя єго було вже проґрамом, за котрим впрочім нїкого більше крім него не було. Він не належав до жадного зі спорячих з собою сторонництв анї до лїбералів анї до славянофілів, анї до панслявістів. Всї они були єму в души противні, бо вважав їх плодом західно-европейскої романтики Геґлївскої і Шелїнґівскої фільозофії, чужими національному московскому ґрунтови. Толстой був в першій лїнії аристократом, правдивим старо-московским боярином, що признають над собою лише Бога і царя, а сего тільки условно, — був православним Москалем, повен віри в значенє своєї церкви і народу, вкінци був надто практичним, щоб одушевлятись чимсь так нехватним, мрачним як „славяньска ідея". Головним рисом єго характеру була енерґія; беззглядна витревалість лучилась з рідкою неустрашимостю, яка не лякалась нїчого, а часто вироджувалась в самоволю і безличність, а всеж таки старалась не опускати підкладу правного; значенє слів „уступити" і „компроміс" були єму зовсїм незрозумілі, не істнували для него. Крім дїяльности полїтичної визначує ся він і на поли лїтературнім, в 25 роцї житя публїкує Історию фінансових інституций в Росиї до смерти Катерини II., в р. 1853 видає двотомовий твір „Le catholicisme Roman en Russie", крім сего много дрібнійших річий в часописи „Русскій Архивъ" та брошур.

Отсе був чоловік, якому два рази прийшлось в критичній хвилї ратувати державу від напору власних внутрішних ворогів, се єсть порядок

бюрократичний перед напором лїберальних ідей. Єго задачею оба рази була війна з нїгілїзмом. Яко мінїстер просьвіти мав вирвати школи з рук нїгілїстів і виховати нову, консервативну ґенерацию, а яко мінїстер справ внутрішних привернути суспільности віру в непогрішимість царя, єго полїцистів і єго духовеньства. Проґрама, з якою приступив він до розвязки тих задач була дуже проста: він пятнував кожде спротивленє ся, кождий опір проти запроваджуваного ладу яко нїгілїзм і переслїдував всїми средствами, якими лише розпоряджувала держава: ідеалом єго були часи Николая а поворот до тих часів, се цїль єго змагань. В наслїдок сего видав він війну на життя і смерть всїм культурним елементам, які стреміли до поступу: він підняв єї і провадив безпощадно, о скілько се моглось удати одному чоловікови проти природного розвою цїлого народу.

Лїта 1865 і 1866 становлять замітний зворот в внутрішній історії московскої держави: війна кримска довершила моральне банкротство дотеперішного самовільного правлїня бюрократиї і заповілось на прегарну весну свободи. Лїберали і славянофіли подали собі руки, а новий цар, оживлений лїберальними ідеями станув на чолї сего руху реформ, що змагались одним замахом переробити напів азийску, деспотичну державу в новочасну, европейску. Се що тодї переведено, се не була орґанїчна реформа, лише революция з гори, яка не могла ся повести. Попри утїху з великих здобутків сего часу, висвоwдженя мужиків, устрою провінций, початків реформи судівничої і військової, які переводжено після найкрасших взорів західно европейских — слїдно було поважне занепокоєнє умів; до сего прилучилось польске повстанє в р. 1863. В серединї дороги здержано реформи — реакция забирає голос: Катков і Московскія Вѣдомости доказували щоденно, що держава в небезпечности, почали кертичну роботу під лїбералїзмом і славянофільством. Атентат на царя і відкритє заговору Нечаївского закінчили всї змаганя реформи — а до дїла бере ся тепер реакция: найважнїйше і найбільше одвічальне становище мінїстра просьвіти заняв ґраф Толстой.

(Далї буде.)

Промова пос. Н. Вахнянина

виголошена в радї державній дня 22-ого мая в справі ревізиї катастру ґрунтового.

Висока Палато! Не буду терпеливости високої палати ставляти на тяжку пробу, бо широкі дебати над предложеним проєктом закону про ревізию ґрунтового податку вичерпали предмет всесторонно.

*

Я просив о слово лише в намірі, аби заявити іменем моїх полїтичних товаришів, що будемо голосувати за внесенєм меньшости до §. 21 проєкту. На сей крок ми мусїли рішити ся, бо нам аж надто добре знаний упадок рільництва, особливо в чисто рільничих краях, і не можемо уважати відпису півтретя мілїона зр. дуже то й великою небезпечностию для державної каси.

Окрім того довідуємо ся з прилученої до проєкту табелї А) про виписанє ґрунтового податку в поодиноких краях докладно, що податкова шруба працювала в послїднїм столїтю дуже сильно, напружала ся кілько можна було.

Головна сума ґрунтового податку зросла з 14 мілїонів з року 1789 на значну суму 37½. *(Слухайте!)* Се дуже значний зріст, з котрим нїяк не міг розвиток рільництва держати крок, так що мусимо констатувати, що наше рільництво стоїть дуже зле.

Вправдї подає справозданє податкової комісиї яко причину упадку рільництва лише упавшу цїну збіжа і збільшені кошти управи рілї. Однак ми переконані, що податкова комісия не була би допустила ся несправедливости супроти правительства, коли би була простодушно і отверто заявила, що попри згадані обставини, т. є. попри упавшу цїну збіжа і збільшені кошти управи головно надмірне обтяженє ґрунту і землї самою державою приспішило рільничу крізу аж надто скоро.

В другій, до предложеного проєкту закона прилученій, табелї маємо знов другий доказ на сумний факт, що при послїднім управильненю ґрунтового податку в рр. 1881/82 підвисшено значно суму ґрунтового податку в сїмох коронних краях нашої половини держави: Тими суть: Австрия Горішна і Долїшна, Стирия, Тироль з Форарльберґом, Морава, Буковина і головно Галичина, *(Слухайте!)*, де ту суму без всякої ясної причини підвисшено майже о цїлий мілїон зр., так що Галичина замісць 4,600.000 зр. з року 1880 тепер платить ґрунтового податку 5,600.000 зр.

Кажу, що без всякої ясної причини. Бо, о скілько ми знаємо, не стало ся в Галичинї в 80-их роках нїчого такого, що би правительству давало право до підвисшеня ґрунтового податку в Галичинї. Противно, правительство могло було сконстатувати, що власне в тих роках збільшили ся довги на ґрунтї і землї в Галичинї, і що іменно в тім часї наступили задля величезного задовженя незлїчимі зміни в власности.

Всї ті факти спонукують нас, голосувати за внесенєм меньшости.

Рільники галицкі вправдї відчували справедливу утїху, що в наслїдок послїдного управильненя податків в рр. 1881/82 в державній касї наступила рівновага, але думаю, що не помиляю ся, коли кажу, що они не могли позбути ся чутя. що послїдне управильненє податків засягнуло за глубоко в їх кишенї. *(Цїлком справедливо!)*

Ми отже є тої гадки, що попри приняту вже в другім читаню податкову реформу буде ревізия ґрунтового катастру враз з наміреним у внесеню меньшости до §. 21 опустом в головній сумі ґрунтового податку становити одно з тих нечисленних средств, котрим подамо нагло упадаючому рільництву коли вже не значну, то все таки відповідну до теперішних фінансових відносин нашої держави підпору.

Коли я вже маю слово, то позвольте менї кинути кілька так сказати-б Рентґенівских проміңів на економічний внутрішний розвиток Гали-

чини. Чую ся до того тим більше зобовязаний, бо від довшого часу вступають ся деякі панове з крайної лївиції сеї палати так сказати-б з якимсь замилованєм за твердженєм, що Галичина є краєм, котрого протеґує кожде правительство, і під кождим взглядом. *(Протести).*

Супроти того твердженя хочу навести кілька фактів, але не буду при тім сягати далеко і не змучу прихильну увагу високої палати цифрами, лише відкличу ся на один темат, котрий треба було на послїдній сесії галицкого сойму дуже основно обговорювати, а з того панове переконають ся, що ми помимо тої нїби протекциї терпимо гіршу крізу, як иньші коронні краї нашої половини держави. (*Цїлком справедливо!*)

З огляду на неустаючу еміґрацийну горячку почував ся я до обовязку, поставити підчас сегорічної сесиї галицкого сойму внесенє на вибранє осібної комісиї, котра мала би задачу вислїдити властиві причини і мотиви тої гуртової еміґрациї галицких селян.

Прецінь мусїло кождого безсторонного дуже застановити явище, що галицкі селяни опускають в послїдних лїтах свою рідну рілю, щоби шукати не лише в сусїдних краях, але навіть в далекій і чужій Бразилїї нової вітчини.

Се явище еміґрациї мабуть і панам з крайної лївиції не цїлком незнане. Ті панове могли у Відни, Градци, Понтебі, Кормоні і т. д. побачити в послїдних трех роках сотки, ба тисячі блукаючих, блїдих змарнїлих лиць, котрі від нашої держави — просто сказавши — раз на все відвернули ся і котрих анї на добрий лад анї репресалїями не можна було наклонити, аби залишили свій нераз карколомний намір. (*Слухайте! Слухайте!*)

Галицкі еміґранти наробили також полїтичним властям у Відни немало прикростий. Треба було незаможних завернути в їх вітчину, а се удало ся лише з немалою силою і значною осторожностию, бо неодин еміґрант радше волів би згинути під колесами поїзду, як ще раз бачити свою благословенну і правительством будьто протеґовану Галичину.

Мабуть читали панове також неодно справозданє часописий, в котрих описувано в прикрих, але справедливих нарисах дуже сумне, безвихідне положенє тих еміґрантів взагалї і тих в Ґенуї з осібна, де бідних людий передовсїм обдерли безсовістні аґенти аж до наготи, потім їх заладували на кораблї, переповнені брудом, і опісля розсилали як звичайних невільників бразилїйским фасендейрам (плянтаторам). (*Так є!*)

Так, мої панове, то всї були і є дїти тої так дуже протеґованої Галичини!

Вибрана соймом еміґрацийна комісия студіовала дуже основно і докладно цїлий еміґрацийний рух. Їй прийшли до помочи краєве правительство і краєвий видїл з богатим статистичним материялом і результат тих студий був такий, що попри факти, котрі сприяли еміґрациї, як на приклад заохоченє народу численними аґентами знаної Societa Brasiliana, вислїджено яко властиву причину еміґрациї зубожілість і нужду галицкого селянина. (*Притакуваня*).

Мої Панове! Вся та справа надто поважна, аби єї в данїй хвилї іґнорувати. Она нашій державі приносить великий сором, она з часом буде мабуть мати й дуже сумні наслїдки і є заразом для теперішного

правительства упімненєм, щоби виступило против сего лиха в відповідний час і з відповідними средствами.

З другої сторони явище еміґрацийне є цілком зрозуміле. Є се перший консеквентний наслідок упадку рільництва і сполученого з тим надмірного обтяженя ґрунту, головно малої посілости, і наслідок упадку рільництва взагалі.

Коли вже велика посілість яко економічно сильнїйший фактор мусить бороти ся з заморскою конкуренциєю, з ринками збіжевими, спекуляциєю біржевою, з фалшивою тарифною політикою на зелїзници, з великими довгами, з високими коштами управи і з невідповідним оподаткованєм від держави, і в тій борбі не може устояти ся, то легко зрозуміти, що малий господар мусить в тій нерівній борбі упасти і з'убожіти. (*Так є!*)

Лише той дідич виходить у нас ще на своє, котрий попри рільництво занимає ся якоюсь індустриєю. Але рільник уже цілком підупав. Галицкий селянин властиво не заслугує на імя рільника. Він тепер є звичайним сільскім пролєтарем в повнім значіню того слова.

Задля тої з ліберальної сторони так дуже захвалюваної і бороненої вольности поділу ґрунтів прийшло у нас до того, що селяньскі господарства поділені на тисячі куснів. (*Правда!*) Ми маємо в Галичинї більше як пів міліона рільників, котрі не мають більше як по пять морґів, а між ними є чверть міліона таких, котрі мають меньше як два морґи і ще меньше. (*Цїлком справедливо!*) О якійсь раціональній управі, о якімсь доході з тих дрібненьких господарств не може, розуміє ся, бути й бесіди. Люди господарують без потрібної худоби, без відповідних средств управи, они споживають свої жнива в осени і попадають опісля в таку нужду, — як от факти доказують — що не мають иньшого виходу, як громадну еміґрацию.

Мої панове! Я не пересаджую, але я міг би заложити ся, що коли-б селянам галицким сегодня вільно було еміґрувати свобідно, третя часть їх опустила-б в найкоротшім часї нашу державу.

Я був так сьмілвий, вже три рази докладно обговорити в сїй високій палатї нужденне положенє галицких селян. Длятого не буду своїх слів повтаряти, хоч мушу додати, що таке повторенє не було би злишне. Оно не було би злишне передовсім для пос. Деца, котрий виступив сегодня з новим докором, кажучи, що Галичину протеґовано що до оцінки чистого ґрунтового доходу супроти Долїшної Австриї. Він предложив нам цїлий ряд чисел, котрими хотів доказати, що чистий ґрунтовий дохід з піль, толок, городів і лїсів обчислено в Долїшній Австриї за високо, а в Галичинї за низько. Не скажу, що ті урядові цифри не є докладні; они вірні. Правда, чистий дохід з ґрунту в Долїшній Австриї обчислено висше як в Галичинї. Але на одно забув пан посол. Він именно забув спитати себе і здати собі з того справу, в чім треба шукати причини тої ріжниці в оцїнцї. Тут позволю собі покликати ся на статистику річну ц. к. міністерства рільництва з 1894 р., де пан посол може з доданих ґрафічних, отже також для нефаховця зрозумілих, табель легко довідати ся, що ті ріжниці мають свою причину в оцїнцї пересїчного доходу з ґрунту. Чим висший справдїшний дохід, тим висше мусить ся почислити чистий дохід з ґрунту.

Пан посол Дец міг би з тої карти в фарбах довідати ся, що чистий дохід, справдїшний і наданий в Долїшній Австриї висший як в Галичинї. Де барви на картї яснїйші, там чистий дохід меньший, а де они темнїйші — а так є власне в Долїшній Австриї — там також дохід висший. І тут хочу пану послови послужитиількома цифрами. Пересїчний дохід з пшеницї виносив за гектар в рр. 1884—1893 в Галичинї 8—19 гектолїтрів, в Долїшній Австриї 14 і більше; з жита в Галичинї 7—9 гектолїтрів, в Долїшній Австриї 13 і більше; з ячменю там 6 8 гектолїтрів, тут 13 і більше; з вівса там 5 7 гектолїтрів, тут 12 і більше.

Коли-б пан посол відкинув і сї цифри яко неміродайні, то відсилаю єго до того випадку оцїнки, який описала Neue freie Presse в ч. 11.398 з дня 17-го мая, де при оцїненю шкід від диків самі селяни і призначена до того комісия подала, що річний чистий дохід в селяньских піль виносить в околицї коло Стронсдорф 75 зр. від морґа. (*(Слухайте! Слухайте!)*

Вправдї сконстатовано і обчислено на папери, що річний чистий дохід не виносить 75, а лише 40 зр. Після моєї гадки, сей случай є характеристичний і не можу єго поминути мовчки. При сїй нагодї мушу ще замітити, що пересїчна температура в роцї в Галичинї виносить 5 степенів Реоміра тепла, а в Долїшній Автриї 8, а до того в Долїшній Австриї дощі роздїлені рівномірно на цїлий рік, а в Галичинї переходять з одної крайности в другу.

Сї обставини говорять досить вимовно і тим я прощаю ся з паном послом Децом.

Також Є. Е. пан мінїстер рільництва, о котрого щирій воли я не сумніваю ся, може з сего повтореня набрати переконаня, що єго проєкт о заснованю рільничих спілок мусить ся вже в найблизшій будуччинї залагодити.

Він мусів би також пересьвідчити ся, що дотеперішні суми в державнім буджетї для рільничих цїлий в Галичинї обчислено аж надто скупо і що через зволїканє може наступити небезпечність, коли правительсто не возьме ся вже в найблизшій будуччинї до основної поправи сумних рільничих відносин в моїй вітчинї.

З сего повтореня наших жалів міг би передовсїм Є. Е. пан мінїстер фінансів пересьвідчити ся, що, коли він взагалї яко добрий мінїстер фінансів думає над новими жерелами доходу для держави, то в нашім краю не лише дуже мало або нїчого не може видобути (*Цїлком справедливо!*), але що він, противно мусить ся освоїти з гадкою, що Галичина потребує значного опусту і буде ся єго домагати. (*Дуже добре!*). Теперішний тягар податковий є для нашого рільничого населеня за великий і за тяжкий.

Коли в сїй високій палатї в послїдних днях піднесено підчас розправ над податковою реформою з якимсь натиском, що пр. Чехи мають краєвого податку платити 39 кр. від податкового лева, і коли скаржуть ся на те, то супроти сего мушу піднести, що у нас ті самі податки доросли до 61 кр. і що річні додатки на всякі можливі цїли дійшли до 100—200 процентів, котрих наш сїльский пролєтар не може заробити.

Сї сумні економічні відносини моєї вітчини обясняють аж надто добре, чому галицкі посли так дуже натискали на остаточне переведенє реформи ґрунтового податку. Ті відносини поясняють також, чому ми вступаємо ся сегодня за проєктом закону о ревізиї ґрунтового катастру. Обидва закони доторкають ся, так сказати-б, бутя і житя переважної частини галицкого населеня і мають для них велике значінє.

Після моєї немірородайної гадки будуть ті здобутки може найпрактичнїйшими і найреальнїйшими, які ми нашим виборцям по скінченю сеї сесиї принесемо домів. (*Оплески*)

Загальні збори наукового товариства Шевченка

відбули ся д. 4-го червня у Львові при значній участи членів. Лишаючи справозданє до дальшого числа, подаємо поки що річ голови товариства п. Барвіньского, якою відкрив збори.

„Сьвітлі Збори!

Як-раз три роки минули з того часу, як наше товариство перемінило ся в наукове. Третий раз сходимо ся на загальні збори і тепер можемо по трирічній дїяльности наукового товариства оцїнити. о скільки така его переміна показала ся відповідною і користною. Оцїнку сю лишаю Сьвітлим зборам, однак з становища видїлу, в котрім протягом всїх сих трех років я засїдав, мушу заявити, що така переміна вплинула вельми користно на розвиток і дїяльність наукового товариства. Орґанізация, переведена на основі статута з р. 1892, завела подїл працї в виконуваню задач наукових і адмінїстрацийних. Се розмежуванє адмінїстрациї і наукової роботи показало ся вельми практичним, і хто пильно слїдив за дїяльностию товариства в остатних трех роках, дійшов мабуть до такої самої думки, що й видїл товариства.

Наукова робота і дїяльність товариства зосереджувала ся в трех секциях а члени секций під проводом директорів могли зовсїм свобідно переводити наукову задачу товариства, вложену на них статутом, не спинювані в тім нїякою журбою і клопотами адмінїстрацийними. Окреме справозданє з наукової дїяльности товариства в р. 1895, подане директором історично-фільософічної секциї і головним керманичем наукової роботи в нашім товаристві Вп. проф. Грушевским в X. томі „Записок“ розісланім свого часу Вп. членам, подає повну спроможність оцїнити мету і напрями наукової роботи в товаристві, як і дороги та засоби, якими товариство до сеї мети змагає. Вп. члени можуть впевнити ся, що ся робота не тілько розширює ся й розвиває, але й поглублює ся і починає виходити по-за обсяг загальний а роздїлювати ся і розвивати в по-

дрібних галузях науки. Число робітників на ниві науковій збільшує ся, завдяки невсинучим трудам нашого керманича, хоч по щирости сказавши число се не відповідає ані великим потребам і труднїй задачи україньско-рускої науки, ані поважнїй численности осьвіченої верстви україньско-рускої суспільности. Дійстно можна тут сказати: „жатва убо многа, дїлателей же мало!“ Треба сподївати ся, що з кождим роком, відповідно тому, як зростає в нашій суспільности заінтересоване товариством і єго науковою діяльностию та видавництвами, як з кождим роком зростають необхідні для такої роботи материяльні засоби товариства, що раз ширшити-ме кружок наукових робітників і помічників єго.

Тут з жалем зазначити мушу, що задля непорозуміня адмінїстративних орґанів в Росиї наших видавництв не допускають в границї держави і тим не тілько спинюють наукову роботу, але й утрудняють взаємини з науковими товариствами, інституциями і видавництвами.

Уступаючий виділ, як і єго попередники переняли ся були сею думкою, що задля наукової роботи для товариства потрібна необхідно наукова бібліотека і музей, а дотеперішні заходи протягом недовгого часу можуть Св. зборам виказати значні успіхи в тім напрямі. І щедрими дарами приятелїв нашого товариства, і обміною з науковими інституциями та видавництвами, і закупном повело ся виділови товариства заснувати гарну, як на перші почини, бібліотеку вже впорядковану, також зробити почин до заснованя музей.

Головну бачність звернув виділ на придбане для нашого товариства материяльних засобів, позаяк без тих була-б неможливою наукова робота і діяльність товариства і єго-ж видавництва. Придбане печатаня руских книжок шкільних для друкарнї товариства подало спроможність впорядкувати фінансові обставини, значно розширити і добре випосажити друкарню і дохід з друкарнї обертати на наукові виданя. Се однак зовсїм не старчило-б на потреби наукові і видавництва і задля того виділ удавав ся і до В. Сойму і Мінїстерства просьвіти о підвисшене субвенциї на наукові виданя признаних на рік 1895. В. сойм уділив окрім звичайної підмоги 1000 зр. для археоґрафічної комісиї, на видавництво історичних жерел 1000 зр., а 500 зр. на Руску історичну бібліотеку. До Мінїстерства просьвіти вніс виділ в червни 1895 р. подане о субвенцию 5000 зр., але позаяк справа ся з опінією Намістництва наспіла до Відня аж в марти с. р., а запомоги на цїли наукові Мінїстерство розділило вже до 15. лютого, за-для того справа та оперла ся о Мінїстерство скарбу і єсть надія на успішне порішене. Щоби на будуче запобігти можливим таким проволокам, вніс виділ 26 мая с. р. подане до Мінїстерства просьвіти о вставлене до буджету державного постійної позициї на субвенцию товариства 5000 зр.

Таким способом товариство достарчило в 1895 р. секциям на їх наукові виданя до $4^1/_2$ тисяча зр., а коли до того додамо значний вклад, який мусить товаристо робити для піддержки „Зорі", видатки на розширенє і улїпшенє друкарнї, підмоги для артистів і письменників, то дійдемо до того вислїду, що видїл мусів на потреби наукового товариства за рік 1895 достарчити більш 10.000 зр. Видїл вважає отже милим обовязком всїм тим, що материяльними засобами пособили змаганям нашого товариства, висказати прилюдно щире спасибі.

Коли-ж нам тут свобідно і спроможно користувати ся всїма тими засобами і розвивати та плекати наше письменьство і науку в рідній мові, то маємо се передовсїм завдячити Тому, що при кождій нагоді заявляє дбалість про культурні потреби нашого народу і думаю, що стану вірним речником почувань Св. збору, наколи внесу оклик: Наш Наймилостивійший Цїсар Франц Йосиф най жиє: Многі лїта!

Справозданє секретаря з діяльности видїлу подане в X. книжцї Записок і розіслане Вп. членам, дає образ справ, якими займав ся видїл, а також, які бажаня і потреби подавали видїлови до полагодженя директори секций в наукових справах. Дотеперішна практика трилїтна на основі статута з 1892 р. довела видїл до пересьвідченя, що випадає ще докладнїйше розмежувати справи адмінїстрацийні і наукові і повірити їх відповідним, в статутї означеним орґанам, а при тім також піднести значінє і вагу наукового характеру товариства. За-для того Св. збори знайдуть на нинїшнім порядку дневнім яко найважнїйшу точку — зміну статутів, відповідну до поступу і розвитку як і для наукового значіня товариства. Провідна гадка нарису статута, що находить ся в руках Вп. членів, єсть та, щоби секциї були орудником наукової роботи і орґанїзациї, а видїл має вести справи адмінїстрацийні, отже дбати про майно і достарчувати засобів для переведеня наукових задач товариства. Дирекциї секций будуть сполучником між секциями і видїлом і мають нагоду на засїданях видїлу переводити наукові змаганя секций. В подрібностях представить Св. зборам зміни статуту окремий референт, а я іменем видїлу можу лише запевнити, що предложені зміни пороблені в найлїпшій думцї доброї прислуги для дальшого розвитку і успіху товариства і прошу, щоби Св. збори зволили сей нарис статута ухвалити.

Позаяк розправа над зміною статута вимагати-ме чимало часу, тому видїл в порозуміню з директорами секций сим разом виімково не поставив на порядку дневнім нїякого наукового реферату, що Св. збори зволять виправдати.

Від останних зборів забрала смерть нашому товариству трех вельми щирих і надїйних членів: Івана Череватенка з Росиї. д-ра Василя Дїдошака з Калуша і Романа Зарембу зі Львова. Помянїм їх, повставши з місць.

Уступаючий виділ розбирав зріло справу поміщеня товариства з бібліотекою, музеєм і друкарнею у відповідній власній хаті, позаяк дотеперішне дуже невигідне приміщенє, вимагає річно більше $1^1/_2$ тисяча видатків, котрими можна-б уморити довг при закупні власної хати. Однак в сій хвили не може ще виділ подати Св. зборам певного внесеня, а просить лише, щоби Св. збори об'явили свою думку. З закупном хати могла-б бути полагоджена і справа відкритя книгарні, приміщеної тепер вкупі з друкарнею.

На останку прошу іменем уступаючого виділу, щоби Св. збори зволили з цілою точностию, сумлінною строгостию і предметовостию, видати свій сьвітлий суд про дотеперішну діяльність уступаючого виділу і секций, висловити свої погляди і думки про дальший розвиток і потреби наукового товариства, подати свої сьвітлі ради, позаяк нива наукової роботи вижидає пильних і щирих рук, вимагає скупленя і невсипучої діяльности всіх спокійних до тої роботи сил. Єднаймо ся окликом праці і науки, щоби поставити наш нарід поруч инших культурних, бо в науці — правда і воля!"

Огляд політичний.

Австрийско-угорска монархія. Бачність політичного сьвіта звернула ся тепер на спільні делеґациї, повитані минулого тижня цїсарскою річю престольною. Ся річ має знамя поваги і мира. Повага, яку має цїсар Франц Йосиф серед володарів сьвіта і значінє австрийско-угорскої держави, позваляють нашому володареви спокійно глядїти і оцінювати політичні події. Престольна річ виразно зазначує, що австро-угорска політика дбала про удержанє мира на основі status quo „в тїснім порозумінию з досьвідними союзниками" і се дає найкрасшу поруку. Єсть се отже значним успіхом австро-угорскої політики, що серед зворушень на сходї удержала сю систему, єсть вона порукою супроти небезпечних експериментів, а перепоною авантурничих забагів.

Угорске тисячилїтє осягнуло кульмінацийну точку в голдовничім походї 8 см. в 29 лїтні роковини коронациї цїсаря Франц-Йосифа королем угорским. Обидві палати угорского сойму удали ся до двору, а їх іменем промовив Сіляґій, президент посольскої палати. В довгій речи зверненій до короля і королевої зазначив тїсну звязь між політичною нациєю угорскою а Короною, згадав про спільний інтерес, який лучить угорску нацию з иншими королївствами і краями обидвох половиць держави і що завдячує Угорщина своє значінє і могутність сїй обставинї, що була спільність між Короною а конституцийними чинниками, і згадав про рівність всїх рас і визнань.

У відповіди на сю річ зазначив монарх, що лише згода може бути підвалиною успішного розвитку і поступу держави, вказав на потребу розвитку народностий з береженєм законів і одноцїльности держави, уладженої санкциєю праґматичною і конституциєю, а на останку

згадав, що не лише права, але й обовязки повинен мати на тямцї кожний горожанин.

В голдовничім походї, устроєнім вельми величаво, однак лише з виразом і пятном угорским, несено історичні хоругви, між иншими також Галичини і Володомириї.

Посольска палата Ради державної імовірно аж 15 см. покінчить свою діяльність лїтну. По зелених сьвятах ухвалила крім деяких дрібних предложень закон патентовий, важну новелю до закона карного проти несумлїнних аґентів еміґрацийних, котрим можна буде хоч в части обезпечити несьвідому людність від обману. Само про себе, що ся новеля не спроможна запобігти самій еміґрациї. Тут мусять инші чинники подати собі руки, щоби подвигнути селяньство з економічної нужди, а тодї усуне ся головна причина громадної еміґрациї.

Сего тижня відбуде посольска палата засїданє в суботу, а імовірно ще й в понедїлок, щоби ухвалити закон про цукровий податок, що має приспорити певні користи Чехам. Палата панів займає ся законом податковим.

Заграниця. З нагоди вінчаня видав цар Микола II. маніфест. Як всї подібні маніфести, так і сей єсть лише виразом особистої ласки царскої і має більше гуманїтарно-приватний як правно державний характер. Однак хоч був він уложений під неперечним впливом давнїйших маніфестів, і при участи осіб, що мали такий могутний вплив на попереднього царя, однак дечим ріжнить ся він від давнїйших маніфестів, а се приписати треба індивідуалїзмови теперішнього царя. Именно лише загально зазначене в маніфестї самодержавіє а зовсїм не згадано про православіє яко державну доґму. Маніфест надає пільги скарбово податкові а також адмінїстрацийно судове помилованє.

Торжества вінчальні в Москві вже покінчили ся, а перервані були страшним нещастєм на полї Ходінка, де згинуло більш 2000 людий, як і ворохобнею тогож дня в Петербурзї не без полїтичної закраски, в котрій також згинуло мало що не 300 людий. Одно і друге кидає яскраве сьвітло на культурні і полїтичні відносини в Росиї.

Француске мінїстерство Мелїн осягнуло знов побіду парляментарну з нагоди інтерпеляций про осторожности полїциї задля маєвого сьвята робітничого.

На Кретї зворушенє не устало. Порта значно скріпила сили воєнні на острові і думає тим приборкати зворушенє. Однак европейскі держави мусять в інтересї мира довести султана до сьвідомости, що виконанє потрібних реформ в отоманьскій державі єсть неминуче і що сим тільки способом дасть ся піддержати істнованє сеї держави і її внутрішний супокій.

Комісия для ревізиї сербскої конституциї має таки взяти ся до сеї роботи, хоч час до того ще певно не означений.

ЗМІСТ:

Видає і за редакцию одвічає: **Антін Березиньский.**

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка під зарядом К. Беднарского.